

УДК 338.1:335.48

Хамініч Світлана Юріївна

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри аналітичної економіки та менеджменту
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

Khaminich Svitlana

*Doctor of Economics, Professor,
Professor of the Department of Analytical Economics and Management
Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*

ORCID: 0000-0002-2221-5550

**ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ
INSTITUTIONAL PRINCIPLES OF ECONOMIC SECURITY OF
UKRAINE IN THE CONDITIONS OF WAR**

***Анотація.** В статті розглядаються сутність економічної безпеки країни в контексті її інституційних складових, що включають наступні елементи: нормативно-правові акти та закони, які регулюють господарську діяльність в країні на засадах економічних складових; державні установи та організації, відповідальні за регулювання і контроль господарської діяльності; стабільність фінансової системи країни, що забезпечується банками, страховими компаніями, біржами та іншими фінансовими установами; науково-дослідні інститути та організації, що займаються розробкою нових технологій, науковими дослідженнями в області економіки; установи та організації, які забезпечують ефективне функціонування економічних відносин; організації, які забезпечують підготовку висококваліфікованих фахівців, необхідних для розвитку*

економіки країни; установи та організації, які забезпечують різну господарську діяльність. Досліджується вплив економіки на забезпечення як економічної безпеки, так і національної безпеки країни; перешкоди на шляху забезпечення економічної безпеки України в умовах війни. Аналізуються економічні методи забезпечення економічної безпеки України в умовах війни, основні негативні напрями та позитивні сфери економічної безпеки України. Визначено способи боротьби з економічними загрозами в напрямках економічного розвитку, розвитку торговельних відносин, розвитку інновацій, зміцнення макроекономічної стабільності, покращення бізнес-клімату в країні, співпраці України з іншими країнами, боротьбі з корупцією, контрабандою та іншою незаконною діяльністю. Обґрунтовано, що суб'єкти господарювання, що проводять свою господарську діяльність в енергетиці, металургії, машинобудуванні, хімічній промисловості, сільському господарстві і харчовій промисловості відіграють важливу роль в забезпеченні економічної безпеки країни. Запропоновано методи забезпечення економічної безпеки країни та певні тенденції та перспективи у забезпеченні економічної безпеки країни.

Ключові слова: національна безпека, економічна безпека, економіка, фінансове забезпечення, інфраструктура.

Summary. *The article discusses the essence of economic security of the country in the context of its institutional components, which include the following elements: normative and legal acts and laws regulating economic activity in the country on the basis of economic components; state institutions and organizations responsible for regulating and controlling economic activity; stability of the country's financial system, provided by banks, insurance companies, stock exchanges and other financial institutions; scientific research institutes and organizations engaged in the development of new technologies, scientific research in the field of economics; institutions and organizations that ensure*

effective functioning of economic relations; organizations that provide training for highly qualified specialists necessary for the development of the country's economy; institutions and organizations that provide various economic activities. The impact of the economy on ensuring both economic security and national security of the country is investigated; obstacles to ensuring economic security of Ukraine in conditions of war are analyzed. Economic methods of ensuring economic security of Ukraine in conditions of war, the main negative directions and positive areas of economic security of Ukraine are analyzed. Ways to combat economic threats in the directions of economic development, trade relations development, innovation development, strengthening macroeconomic stability, improving the business climate in the country, cooperation of Ukraine with other countries, fighting corruption, smuggling and other illegal activities are determined. It is argued that economic entities engaged in energy, metallurgy, engineering, chemical industry, agriculture, and food industry play an important role in ensuring the economic security of the country. Proposed methods of ensuring the economic security of the country and certain trends and perspectives in ensuring the economic security of the country.

Key words: *national security, economic security, economy, financial support, infrastructure.*

Постановка проблеми. Безпека будь-якої країни базується на військовій міцності і обороноздатності держави, правового регулювання для забезпечення безпеки та захисту населення, системи зовнішньополітичних відносин, яка забезпечує зміцнення позицій держави на міжнародній арені, економічній стабільності і розвитку добробуту держави і її населення тощо. Базисом національної безпеки є складна взаємодія між цими елементами, що забезпечує захист держави і її населення в різних сферах життя. Економічна безпека є невід'ємною частиною національної безпеки країни і спрямована на створення умов для

сталого розвитку економіки і суспільства в цілому.

Теоретичне узагальнення сутності економічної безпеки в контексті національної безпеки зумовили необхідність обґрунтування інституціональних засад економічної безпеки та комплексу заходів, спрямованих на захист інтересів держави та її населення від зовнішніх і внутрішніх загроз.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Категорія безпеки зустрічається в різних наукових дисциплінах: політологія, економіка, соціологія, міжнародні відносини та ін. Системні дослідження забезпечення економічної безпеки проведено, відомими вітчизняними та іноземними науковцями, як Белоусова І.Ф., Бзежинський З., Геєць В.М., Губський Б.В., Кизим М.О., Кириченко О.А., Клебанова Т.М., Фельєс Р., Хантингтон С. та інші [2-5; 12; 13]. Незважаючи на значну кількість та різноплановість проведених останнім часом досліджень економічної безпеки [1; 6-11], недостатньо вирішеними залишаються питання системного підходу щодо розуміння інституційних засад економічної безпеки України в умовах війни.

Формулювання цілей статті. Метою статті – є аналіз організаційних, правових, політичних, та соціальних механізмів, що використовуються для забезпечення економічної безпеки держави.

Виклад основного матеріалу. Економічна безпека є одним з важливих аспектів забезпечення національної безпеки країни. Економічна стабільність і економічна стійкість сприяють зміцненню суспільства і держави в цілому.

При відсутності економічної безпеки в країні можуть виникати різні економічні проблеми, такі як інфляція, девальвація національної валюти, погіршення фінансового стану держави, вимушене скорочення бюджету, зниження економічної активності населення, зростання безробіття і соціальної напруженості. При цьому стабільність і розвиток економіки країни дають можливість створювати нові робочі місця, збільшувати доходи

населення, підвищувати якість життя, зміцнювати економічні і торговельні зв'язки з іншими країнами, що сприяє зростанню економічної могутності країни і впливу в світовому співтоваристві [1; 2].

Економічна безпека – це стан економіки країни, що забезпечує стабільність і стійкість економічної системи, захист від загроз і ризиків, а також розвиток економічних потенціалів і забезпечення добробуту громадян.

Основними елементами економічної безпеки є макроекономічна стабільність (забезпечення стабільності рівня інфляції, рівня безробіття, рівня валютних курсів, дефіциту бюджету); розвиток економічного потенціалу (розвиток продуктивних сил, підвищення конкурентоспроможності продукції і послуг, розвиток науки і техніки, поліпшення умов ведення бізнесу та інвестицій); забезпечення соціального захисту громадян (створення умов для підвищення рівня життя населення, захист прав працівників і споживачів, розвиток системи соціального захисту та медицини); захист економічних інтересів держави (фундамент економічних інтересів країни від зовнішніх і внутрішніх загроз, захист від незаконних операцій і торгівлі, боротьба з корупцією).

Економічна безпека є важливим аспектом національної безпеки і важливим завданням для державних органів і економічних структур. Вона забезпечує стабільність і розвиток економіки країни, захищає економічні інтереси громадян і держави, а також сприяє підвищенню рівня життя і добробуту населення.

До інституційних складових економічної безпеки країни належать такі елементи:

- законодавство і нормативні акти (це система законів, правил, норм і інструкцій, які регулюють господарську діяльність в країні і встановлюють правила поведінки для всіх учасників економічних відносин);
- державні установи та організації (державні органи, відповідальні

за регулювання і контроль господарської діяльності, в тому числі Мінекономрозвитку, Національний банк, Антимонопольний комітет, Державна фіскальна служба та інші);

- фінансова система (це установи та організації, що забезпечують стабільність фінансової системи країни, включаючи банки, страхові компанії, біржі та інші);

- науково-дослідні інститути та організації (інститути та організації, що займаються розробкою нових технологій, науковими дослідженнями в області економіки, фінансів та інших пов'язаних з економікою областей);

- інфраструктура (установи та організації, які забезпечують ефективне функціонування економічних відносин, включаючи транспортну, комунікаційну, енергетичну та інші інфраструктури);

- освіта (установи та організації, які забезпечують підготовку висококваліфікованих фахівців, необхідних для розвитку економіки країни);

- промисловість і бізнес: це установи та організації, які забезпечують виробництво товарів і послуг, створення робочих місць, інвестиційну та іншу господарську діяльність).

Взаємодія і вдосконалення цих інституційних складових економічної безпеки країни дає можливість створити сприятливі умови для економічного зростання, розвитку конкурентоспроможності, залучення інвестицій.

Економіка країни має значний вплив на її економічну безпеку. Низький рівень економічного розвитку може призвести до ряду проблем, які негативно впливають на економічну безпеку країни. Наприклад, зростання безробіття підвищує соціальну напруженість і може сприяти виникненню соціальних конфліктів і нестабільності. Низький рівень інвестицій, як показник низького рівня економічного розвитку, може усунути іноземних інвесторів, що призводить до низького рівня інвестицій в економіку країни

та призвести до відставання в економіці. Низький рівень експорту, як чинник того, що економіка країни не може запропонувати товари та послуги, які можна продавати на світовому ринку – це може призвести до обмеженого доступу на світовий ринок і, відповідно, до обмеженого економічного зростання. Нерівність доходів може призвести до соціальної напруженості та погіршення економічної ситуації в країні [3-5; 7; 8; 12; 13].

Для забезпечення економічної безпеки країни необхідно приділяти належну увагу розвитку економіки, інвестиціям в ключові галузі промисловості та підтримці малого і середнього бізнесу, створенню сприятливого інвестиційного середовища й виходу на світовий ринок.

Існує безліч методів забезпечення економічної безпеки країни, а саме деякі з них включають:

- розвиток економічних зв'язків з іншими країнами (розширення торгово-економічних зв'язків з іншими країнами дозволяє підвищити економічну безпеку країни, дозволяючи диверсифікувати економіку і збільшити експорт);
- забезпечення національної безпеки (зміцнення військово-політичної безпеки країни може допомогти знизити ризики, пов'язані з економічною діяльністю);
- розробка та реалізація національних економічних стратегій (визначення довгострокових цілей та пріоритетів економічного розвитку може допомогти державі створити стійку економічну систему);
- розвиток інфраструктури (створення та розвиток інфраструктури, такої як транспортні системи, мережі зв'язку та енергетичні системи, може сприяти зростанню економіки та зміцненню економічної безпеки країни);
- розвиток інноваційної економіки (розвиток інноваційних технологій і галузей може підвищити конкурентоспроможність країни і сприяти її економічній безпеці);
- регулювання господарської діяльності (створення правової та

інституційної бази, яка регулює економічну діяльність, дозволяє знизити ризики і загрози економічній безпеці країни);

- розробка заходів боротьби з економічною злочинністю (боротьба з корупцією, фінансовим шахрайством та іншими формами економічної злочинності може зміцнити економічну безпеку країни);

- розвиток резервних фондів (створення резервних фондів і резервних механізмів може допомогти країні подолати економічні кризи і знизити загрози економічній безпеці) [9; 10].

24 лютого 2022 року російська федерація розпочала неспровоковану війну проти України. Загарбники обстрілюють і бомблять міста та села України, катують та вбивають мирне населення.

В умовах війни в Україні існують перешкоди на шляху забезпечення економічної безпеки країни такі, як збільшення витрат на оборону, погіршення економічних показників, ризик втрати контролю над територіями, скорочення торговельних відносин, руйнування інфраструктури, погіршення інвестиційного клімату. Україна змушена збільшувати витрати на оборону та підтримку армії, що тисне на бюджет та економіку країни. Деякі галузі економіки скоротили виробництво, а інвестиції скоротилися. Війна створює ризик втрати контролю над територіями, що може призвести до втрати доступу до ресурсів, скорочення торговельних відносин, що негативно впливає на економічну безпеку країни. Багато інфраструктурних об'єктів, таких як дороги, мости та будівлі, були зруйновані або пошкоджені, що ускладнює розвиток економіки країни. В умовах війни Україна стала менш привабливою для іноземних інвесторів, що призводить до зниження інвестиційного та економічного ризику для країни.

Загалом війна в Україні створює суттєві перешкоди для забезпечення економічної безпеки країни. Для подолання цих викликів необхідно провести реформи, покращити інфраструктуру та сприяти диверсифікації

економіки з метою зниження ризиків та забезпечення стабільності економічного зростання.

Немає точної статистики чи відсотка підприємств, які забезпечують економічну безпеку України в умовах війни. Однак можна сказати, що найважливіші галузі економіки, такі як енергетика, металургія, машинобудування, хімічна промисловість, сільське господарство і харчова промисловість, відіграють важливу роль в забезпеченні економічної безпеки країни. Наприклад, енергетика забезпечує електроенергією і теплом житло, промисловість і державу. Металургійний комплекс забезпечує металами виробництво машин і устаткування. Сільське господарство і харчова промисловість забезпечують продовольством населення. Всі ці галузі мають вирішальне значення для економічної безпеки країни.

Також варто відзначити, що в умовах війни багато підприємств стикаються з труднощами, такими як зниження обсягів виробництва, зниження експорту, дефіцит сировини. Однак деякі компанії знаходять способи адаптації і виживання у військовому конфлікті, що також сприяє забезпеченню економічної безпеки країни («Укргазвидобування» – національний газовидобувний холдинг, який забезпечує необхідний обсяг природного газу для українських споживачів; Укроборонпром – державний оборонний холдинг, який координує роботу вітчизняних оборонних підприємств та організацій; Укрзалізниця – державна компанія, яка забезпечує перевезення вантажів і пасажирів залізничним транспортом, що є важливим елементом інфраструктури країни; НАК «Нафтогаз України» – державний енергетичний холдинг, який займається видобутком і транспортуванням нафти і газу, а також забезпечує їх постачання на внутрішній ринок і на експорт; «Нова Пошта» – найбільша приватна логістична компанія України, яка займається доставкою пошти і вантажів по всій країні, що є важливим елементом логістичної інфраструктури України). Це лише деякі приклади підприємств, які відіграють важливу роль

у забезпеченні економічної безпеки України в умовах війни.

Після війни в Україні прогноуються певні тенденції та перспективи у забезпеченні економічної безпеки країни: диверсифікація економіки, розвиток інфраструктури, реформа державного управління, інтеграція в Європу, боротьба з корупцією та економічною злочинністю, розвиток інноваційної економіки, створення резервних фондів,

Україна активно працює над розширенням економічних зв'язків з іншими країнами, розвитком нових галузей економіки та збільшенням експорту, продовжує розвивати транспортні, енергетичні та комунікаційні системи, що сприяє зростанню економіки та зміцненню економічної безпеки країни, триває реформа державного управління, включаючи посилення антикорупційних заходів та вдосконалення нормативно-правової бази, що сприяє зменшенню ризиків для економічної безпеки країни. Україна активізує процес в напрямку інтеграції до Європейського Союзу, що може сприяти зміцненню економічних зв'язків з іншими країнами, підвищенню конкурентоспроможності та зміцненню економічної безпеки, продовжує боротися з корупцією та економічною злочинністю, що сприяє зниженню ризиків для економічної безпеки країни. Розвиток інноваційних технологій та галузей, які можуть зміцнити економічну безпеку країни – є одним з ключових моментів щодо підвищення конкурентоспроможності держави. В Україні створюються резервні фонди та механізми, які сприяють подоланню економічних криз та зменшенню загроз економічній безпеці.

Загалом Україна має потенціал для зміцнення економічної безпеки країни, але для цього необхідно продовжувати працювати над покращенням економічного клімату, проведенням реформ та боротьбою з корупцією та економічними загрозами.

Україна може боротися з економічними загрозами різними способами: сприяння економічному розвитку, розвитку торговельних відносин, зміцнення макроекономічної стабільності, впровадженню інновацій,

покращення бізнес-клімату, співпраця з іншими країнами, посилення контролю за економічною діяльністю на своїй території, включаючи боротьбу з корупцією, контрабандою та іншою незаконною діяльністю, яка може загрожувати економічній безпеці країни [6].

Україна повинна продовжувати працювати над модернізацією своєї економіки, включаючи зменшення тіньової економіки та покращення інвестиційного клімату в країні, що може призвести до посилення економічного зростання та створення нових робочих місць.

Україна має покращити торговельні відносини з іншими країнами, що може допомогти диверсифікувати економіку і збільшити експорт товарів і послуг.

Крім того Україна повинна прагнути до збереження стабільності національної валюти та покращення фінансової стабільності в цілому, що може допомогти знизити економічні ризики і запобігти фінансовим кризам, а також зосередити свої зусилля на розвитку науково-технічних інновацій, яке призведе до створення нових високотехнологічних виробництв і зменшить залежність від імпорту.

Україна має продовжувати працювати над покращенням умов для бізнесу та інвесторів з метою зменшення бюрократії, зниження податкових ставок та вдосконалення правового регулювання.

Україна може покращити свою економічну безпеку, співпрацюючи з іншими країнами, особливо європейськими партнерами (співпраця в торгівлі, інвестиціях і дослідженнях) та повинна посилити контроль за економічною діяльністю на своїй території, включаючи боротьбу з корупцією, контрабандою та іншою незаконною діяльністю, яка може загрожувати економічній безпеці країни.

Основними негативними напрямками забезпечення економічної безпеки України можна вважати: низький рівень інвестицій (країна відчуває проблеми із залученням інвестицій через нестабільність економічної

ситуації та недовіру з боку іноземних інвесторів); високий рівень корупції, що є серйозною перешкодою для розвитку економіки України та залучення інвестицій, а також джерелом багатьох інших економічних проблем; низький рівень економічної конкуренції, що призводить до монополізації ринків та обмеження вибору споживачів; недостатній рівень розвитку інфраструктури, яка погіршує умови життя населення і створює перешкоди для залучення інвестицій; відсутність правового захисту, що обмежує господарську діяльність і створює умови для порушення прав інвесторів і підприємців; низький рівень науково-технічного розвитку, який призводить до відставання в різних галузях економіки, що погіршує її конкурентоспроможність на світовому ринку; недосконала система оподаткування, яка створює невизначеність для підприємців та інвесторів, що ускладнює залучення інвестицій та погіршує економічний клімат в цілому [11].

До позитивних сфер економічної безпеки України належать: розвиток інноваційної економіки (створення умов для зростання і розвитку інноваційних компаній, фінансування науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, створення інфраструктури для інноваційних підприємств); зміцнення міжнародних економічних зв'язків (активна участь у міжнародних торговельно-економічних організаціях, розвиток експорту та імпорту товарів і послуг, залучення іноземних інвестицій); розвиток малого та середнього бізнесу (створення умов для розвитку малого та середнього бізнесу, спрощення реєстраційних та дозвільних процедур, надання фінансової підтримки, податкових пільг); зміцнення фінансової стабільності (забезпечення стабільності національної валюти, боротьба з інфляцією, розвиток фінансових інструментів і ринків, зміцнення банківської системи); розвиток інфраструктури (будівництво та модернізація автомобільних доріг, залізниць, аеропортів, портів, енергетичних об'єктів, водосховищ, розвиток телекомунікаційних мереж);

розвиток людського капіталу (зміцнення системи освіти і науки, підвищення кваліфікації та навчання населення, створення умов для зростання зайнятості); боротьба з корупцією та злочинністю (посилення заходів боротьби з корупцією, злочинністю та організованою злочинністю, підвищення прозорості та ефективності діяльності державних органів та служб.) Усі ці заходи можуть сприяти зміцненню економічної безпеки України та забезпеченню сталого економічного розвитку країни.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Після війни в Україні простежується такі тенденції забезпечення економічної безпеки, як диверсифікація економіки, зміцнення інституційних механізмів, розвиток цифрової економіки, співпраця із західними країнами, розвиток малого та середнього бізнесу.

Україна стала активніше шукати нові ринки збуту та інвесторів, розвивати експортні можливості та інвестиційний потенціал з метою зниження своєї залежності від Росії та інших країн, а також зниження ризиків економічних потрясінь.

В останні роки українська влада активно працює над зміцненням інституційних механізмів, таких як судова система, правоохоронні органи та антикорупційні структури, для забезпечення захисту прав інвесторів та бізнесу, а також для залучення іноземних інвестицій.

В Україні зараз активно розвивається цифрова економіка, яка може значно підвищити конкурентоспроможність країни. Розвиток ІТ-індустрії, електронної комерції, електронного урядування та інших цифрових технологій може залучити нові інвестиції та підвищити рівень економічної безпеки.

Україна прагне зміцнити свої економічні зв'язки з Європейським Союзом, США та іншими західними країнами з метою отримання доступу до нових ринків, інвестицій та технологій. Це також сприяє диверсифікації економіки і зниження ризиків.

Україна активно працює над розвитком малого та середнього бізнесу, який є рушійною силою економіки та може сприяти посиленню конкуренції та зниженню ризиків. Для цього створюються спеціальні програми та інструменти підтримки малого та середнього бізнесу, такі як пільги, кредити та консультаційна допомога.

Література

1. Бабійчук І. В. Стратегія забезпечення економічної безпеки України // Економіка та підприємництво. 2022. Вип. 8. С. 10–14.
2. Белоусова І. Ф. Економічна безпека як складова національної безпеки України // Економічний часопис. 2010. XXI. № 5–6. С. 14–17.
3. Бзежінський Збігнєв (Zbigniew Brzezinski) Велика шахівниця / Пер. з англ. О. Фешовець. Х.: Вид-во «Ранок»: «Фабула», 2019. 288 с.
4. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство / В. М. Геєць та інші. Харків: ВД «Інжек», 2006. 240 с.
5. Губський Б. В. Економічна безпека: методологія виміру, стан і стратегія забезпечення. К.: Укрархбудінформ, 2021. 122 с.
6. Іваненко О. В. Аналіз сучасних загроз економічній безпеці України // Економіка та держава. 2021. Вип. 5. С. 44–47.
7. Кириченко О. А. Організаційно-правове забезпечення функціонування системи економічної безпеки України // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2010. № 1. С. 54–59.
8. Кондратенко В. М. Стратегічні пріоритети забезпечення економічної безпеки України в умовах глобалізації // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 2021. Вип. 1. С. 8–14.
9. Литвиненко О. С. Економічна безпека України: аналіз та оцінка // Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". 2022. Вип. 1. С. 53–56.

10. Михайличенко С. О. Оцінка рівня економічної безпеки України // Економіка: проблеми теорії та практики. 2021. Вип. 996. С. 67–76.
11. Хамініч С. Ю., Костікова А. С. Економічна безпека як важель захисту національної економіки // Протидія злочинності і корупції: міжнародні стандарти та досвід України: збірник тез міжнародної конференції (м. Харків, 22 вересня 2021 р.). Харків: Юрайт, 2021. С. 291-293.
12. Felles R. *The Future of War: A History*. Wilfrid Laurier University Press, 2011.
13. Huntington S. P. *The Clash of Civilizations?* *Foreign Affairs*. 1993. 72(3). P. 22–49.

References

1. Babiichuk I. V. *Stratehiia zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy // Ekonomika ta pidpriemnytstvo*. 2022. Vyp. 8. S. 10–14.
2. Belousova I. F. *Ekonomichna bezpeka yak skladova natsionalnoi bezpeky Ukrainy // Ekonomichnyi chasopys*. 2010. KhKhI. № 5–6. S. 14–17.
3. Bzezinski Zbigniew (Zbigniew Brzezinski) *Velyka shakhivnytsia / Per. z anhl. O. Feshovets. Kh.: Vyd-vo «Ranok»: «Fabula», 2019. 288 s.*
4. *Modeliuvannia ekonomichnoi bezpeky: derzhava, rehion, pidpriemstvo / V. M. Heiets ta inshi. Kharkiv: VD «Inzhek», 2006. 240 s.*
5. Hubskey B. V. *Ekonomichna bezpeka: metodolohiia vymiru, stan i stratehiia zabezpechennia*. K.: Ukrarkhbuildinform, 2021. 122 s.
6. Ivanenko O. V. *Analiz suchasnykh zahroz ekonomichnii bezpetsi Ukrainy // Ekonomika ta derzhava*. 2021. Vyp. 5. S. 44–47.
7. Kyrychenko O. A. *Orhanizatsiino-pravove zabezpechennia funktsionuvannia systemy ekonomichnoi bezpeky Ukrainy // Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2010. № 1. S. 54–59.

8. Kondratenko V. M. Stratehichni priorytety zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy v umovakh hlobalizatsii // Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika. 2021. Vyp. 1. S. 8–14.
9. Lytvynenko O. S. Ekonomichna bezpeka Ukrainy: analiz ta otsinka // Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal "Internauka". 2022. Vyp. 1. S. 53–56.
10. Mykhailychenko S. O. Otsinka rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy // Ekonomika: problemy teorii ta praktyky. 2021. Vyp. 996. S. 67–76.
11. Khaminich S. Yu., Kostikova A. S. Ekonomichna bezpeka yak vazhel zakhystu natsionalnoi ekonomiky // Protydiia zlochynnosti i koruptsii: mizhnarodni standarty ta dosvid Ukrainy: zbirnyk tez mizhnarodnoi konferentsii (m. Kharkiv, 22 veresnia 2021 r.), Kharkiv: Yurait, 2021. S. 291-293.
12. Felles R. The Future of War: A History. Wilfrid Laurier University Press, 2011.
13. Huntington S. P. The Clash of Civilizations? Foreign Affairs. 1993. 72(3). P. 22–49.